

17-bob. Soliq nazorati to'g'risidagi umumiy qoidalar. Soliq tekshiruvlari

135-modda. Soliq nazorati to'g'risidagi umumiy qoidalar

Vakolatli organlarning soliq to'lovchilar va soliq agentlari tomonidan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan nazorat qilishga doir faoliyati soliq nazoratidir.

Soliq nazorati maqsadida ushbu Kodeksning 133-moddasida ko'rsatilgan davlat organlari, muassasalari, tashkilotlar va mansabdor shaxslar soliq to'lovchilarni soliq bo'yicha hisobga olish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni ushbu Kodeksda belgilangan tartibda soliq organlariga taqdim etishi shart.

Soliq nazorati maqsadida banklar ushbu Kodeksning 134-moddasida o'z zimmasiga yuklatilgan majburiyatlarni bajaradi.

Soliq, bojxona organlari va boshqa vakolatli organlar, prokuratura organlari hamda tergov organlari soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari buzilishlari, o'zlari olib borayotgan soliq tekshiruvlari haqidagi o'zida mavjud materiallar to'g'risida bir-birini xabardor qiladi. Shuningdek mazkur organlar o'z zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarish maqsadida boshqa zarur axborot bilan almashishni amalga oshiradi. Bunday xabardor qilish tartibi mazkur organlar o'rtasidagi kelishuvlar bilan belgilanadi.

Soliq to'lovchi (soliq agenti) to'g'risida qonun hujjatlari talablarini buzgan holda olingan hujjatlar yoki boshqa axborot ushbu shaxsni soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun javobgarlikka tortishga asos bo'lib xizmat qilishi mumkin emas.

Soliq nazorati materiallari O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan belgilangan tartibda soliq to‘lovchi hisobda turgan joydagi soliq organida tekshiruv tugagan kundan keyingi ish kunidan kechiktirmay ro‘yxatdan o‘tkazilishi kerak.

136-modda. Soliq nazoratining shakllari

Soliq organlari soliq nazoratini:

- 1) soliq tekshiruvlari;
- 2) soliq monitoringi shaklida amalga oshiradi.

Bojxona organlari tovarlarning O‘zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali olib o‘tilishi munosabati bilan to‘lanishi lozim bo‘lgan soliqlarga nisbatan o‘z vakolatlari doirasida ushbu Kodeksga va bojxona to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga muvofiq soliq nazoratini amalga oshiradi.

137-modda. Soliq tekshiruvlarining turlari

Soliq tekshiruvlari soliq to‘lovchilar, yig‘imlarni to‘lovchilar va soliq agentlari tomonidan soliq to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan nazorat qilish maqsadida o‘tkaziladi.

Soliq tekshiruvi soliq to‘lovchi to‘g‘risida soliq organlarida mavjud bo‘lgan ma’lumotlarni o‘rganish va tahlil qilish asosida amalga oshiriladi.

Soliq organlari soliq tekshiruvlarining quyidagi turlarini o‘tkazadi:

- 1) kameral soliq tekshiruvi;
- 2) sayyor soliq tekshiruvi;
- 3) soliq auditi.

138-modda. Kameral soliq tekshiruvi

Kameral soliq tekshiruvi soliq to'lovchi (soliq agenti) tomonidan taqdim etilgan soliq hisobotini, moliyaviy hisobotni, shuningdek soliq to'lovchining faoliyati to'g'risida soliq organida mavjud bo'lgan boshqa hujjatlar hamda ma'lumotlarni tahlil qilish asosida soliq organi tomonidan o'tkaziladi.

Kameral soliq tekshiruvi soliq organi rahbarining (rahbari o'rinbosarining) buyrug'i asosida o'tkaziladi. Buyruqda soliq to'lovchining nomi va identifikatsiya raqami, tekshiruvchi shaxslarning familiyasi, ismi, otasining ismi va lavozimi, tekshiruvni o'tkazish muddatlari, tekshirilayotgan davr, tekshirilayotgan soliqlar va yig'implarning turlari ko'rsatiladi.

Kameral soliq tekshiruvi ushbu Kodeksning **88-moddasida** belgilangan da'vo muddati o'tmagan soliq davrlariga nisbatan o'tkazilishi mumkin.

Kameral soliq tekshiruvi jarayonida soliq organi soliq to'lovchidan (soliq agentidan, uchinchi shaxsdan) hisobga olish hujjatlarini, taqdim etilgan soliq hisobotiga va hisobga olish hujjatlariga doir tushuntirishlarni, shuningdek soliq hamda yig'implarni hisoblab chiqarish va to'lash bilan bog'liq boshqa axborotni ushbu Kodeksda nazarda tutilgan tartibda so'rab olishi mumkin.

So'ralgan hujjatlar va tushuntirishlar soliq organiga tegishli so'rov olingan kundan e'tiboran besh kun ichida taqdim etilishi kerak. So'ralgan hujjatlarni taqdim etish muddati soliq to'lovchining hujjatlar taqdim etish uchun sabablari va zarur bo'lgan muddatlari ko'rsatilgan arizasiga ko'ra soliq organi tomonidan uzaytirilishi mumkin.

Agar soliq to'lovchi kameral soliq tekshiruvi tugaguniga qadar ushbu Kodeksning **83-moddasida** nazarda tutilgan tartibda hisoblab chiqarilgan soliq summasi o'zgartirilgan

aniqlashtirilgan soliq hisobotini taqdim etsa, kameral soliq tekshiruvi taqdim etilgan aniqlashtirilgan soliq hisobotini hisobga olgan holda o'tkaziladi.

Agar o'tkazilgan kameral soliq tekshiruvi yakuni bilan taqdim etilgan soliq hisobotida tafovutlar va (yoki) xatolar aniqlangan bo'lsa, soliq organi soliq to'lovchiga ushbu Kodeksda belgilangan tartibda soliq hisobotlariga tuzatishlar kiritish talabnomasini yuboradi.

Soliq hisobotiga tuzatishlar kiritish haqida talabnoma yuborilgan sana kameral soliq tekshiruvi tugatilgan sana hisoblanadi. Agar o'rganish va tahlil qilish yakunlariga ko'ra tafovutlar va (yoki) xatolar aniqlanmagan bo'lsa ham kameral soliq tekshiruvi yakunlangan hisoblanadi.

Soliq to'lovchi tuzatishlar kiritish to'g'risidagi talabnoma olingan kundan e'tiboran o'n kunlik muddatda tegishli soliqlar va yig'imlar bo'yicha aniqlashtirilgan soliq hisobotini yoxud tasdiqlovchi hujjatlarni taqdim etgan holda aniqlangan tafovutlarning asosnomasini ushbu Kodeksda belgilangan tartibda taqdim etishi shart.

Soliq to'lovchi soliq organining tegishli talabnomasida ko'rsatilgan, aniqlangan tafovutlarning asosnomasi sifatida soliq maslahatchilari tashkilotining xulosasini taqdim etishga haqli. Soliq to'lovchining nomidan bunday asosnomani soliq maslahatchilari tashkiloti soliq to'lovchi bilan tuzilgan shartnoma asosida mustaqil ravishda taqdim etishi mumkin.

Soliq to'lovchining taqdim etgan asosnomasi tegishli hujjatlar (asosnomalar) olingan kundan e'tiboran o'n besh kun ichida soliq organining rahbari (rahbari o'rinbosari) tomonidan ko'rib chiqiladi.

Aniqlangan tafovutlar bo'yicha taqdim etilgan asosnomalariga to'liq yoki qisman rozilik berilgan taqdirda, soliq

organi ilgari yuborilgan talabnoma bekor qilinganligi to'g'risidagi bildirish xatini yoxud soliq hisobotiga tuzatishlar kiritish to'g'risidagi aniqlashtirilgan talabnomani soliq to'lovchiga yuboradi.

Agar soliq to'lovchi aniqlashtirilgan soliq hisobotini taqdim etmasa (shu jumladan aniqlashtirilgan talabnomadan keyin), yoxud aniqlangan tafovutlar bo'yicha asosnomalarni taqdim etmasa, yoki u taqdim etgan asosnomalar yetarli emas deb topilsa, soliq organi soliq to'lovchiga soliq auditini tayinlashga haqli.

Agar soliq (hisobot) davri uchun soliq monitoringi o'tkazilayotgan bo'lsa, bunday davr uchun kameral soliq tekshiruvi o'tkazilmaydi. Mazkur qoida soliq monitoringi muddatidan oldin tugatilganda qo'llanilmaydi.

Ushbu moddada nazarda tutilgan qoidalar, agar ushbu Kodeksda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, zimmasiga soliq hisobotini taqdim etish bo'yicha majburiyat yuklatilgan soliq agentlarining va boshqa shaxslarning kameral soliq tekshiruvlariga nisbatan ham tatbiq etiladi.

Qo'shilgan qiymat solig'i summasini qoplashga nisbatan kameral soliq tekshiruvi soliq to'lovchi tomonidan qo'shilgan qiymat solig'ining summasini qaytarish uchun ariza taqdim etilgan kundan e'tiboran oltmish kun ichida soliq organining buyrug'isiz, O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda amalga oshiriladi. Qo'shilgan qiymat solig'i summasini qoplashga nisbatan kameral soliq tekshiruvi natijalariga ko'ra soliq hisobotiga o'zgartishlar kiritish haqidagi talabnoma yozib berilmaydi.

Qo'shilgan qiymat solig'i summasini qoplashga nisbatan kameral soliq tekshiruvi natijalariga ko'ra soliq organlari ushbu summani qoplash to'g'risidagi qaror yoxud ularni qoplashni rad

etish (to'liq yoki qisman) to'g'risidagi asoslantirilgan qaror qabul qiladi.

Kameral soliq tekshiruvi o'tkazish to'g'risidagi nizomni O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tasdiqlaydi.

139-modda. Sayyor soliq tekshiruvi

Soliq to'lovchilarning soliqlar va yig'implarni hisoblab chiqarish hamda to'lash sohasidagi ayrim majburiyatlarini, shuningdek soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan boshqa majburiyatlarini bajarilishini tekshirish sayyor soliq tekshiruvidir.

Sayyor soliq tekshiruvi chog'ida hisobga olish hujjatlarining, tovar-moddiy qimmatliklar va pul mablag'lari harakatining, shuningdek soliq to'lovchining faoliyati bilan bog'liq bo'lgan boshqa axborotning tahlili o'tkaziladi.

Sayyor soliq tekshiruvlarini o'tkazish chog'ida soliq organlari profilaktika tadbirlarini va xronometraj kuzatuvlarini amalga oshirishga, nazorat-kassa texnikasi va to'lov terminallari qo'llanilishini tekshirishga va soliq nazoratining boshqa tadbirlarini o'tkazishga haqli.

Sayyor soliq tekshiruvi soliq organi rahbarining (rahbari o'rinbosarining) buyrug'i asosida o'tkaziladi. Buyruqda soliq to'lovchining nomi, tekshiruvchi shaxslarning familiyasi, ismi, otasining ismi hamda lavozimi, tekshiruvlarni o'tkazish muddatlari va maqsadi ko'rsatiladi.

Sayyor soliq tekshiruvi o'n kundan ko'p bo'lmagan muddatda o'tkaziladi.

Sayyor soliq tekshiruvini tayinlash to'g'risidagi buyruqda ko'rsatilgan sana ushbu tekshiruvni o'tkazish muddatining boshlanishi deb hisoblanadi.

Soliq to'lovchiga sayyor soliq tekshiruvi dalolatnomasini topshirilgan kun sayyor soliq tekshiruvi muddatining tugashi deb hisoblanadi.

Sayyor soliq tekshiruvi natijalariga ko'ra soliq organlari tomonidan soliqlar va yig'implarni hisoblash amalga oshirilmaydi.

Sayyor soliq tekshiruvi o'tkazish to'g'risidagi nizomni O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tasdiqlaydi.

140-modda. Soliq auditi

Muayyan davr uchun soliqlar va yig'implarni hisoblab chiqarish hamda to'lashning to'g'riligini tekshirish soliq auditidir.

Soliq auditi soliq to'lovchilarning (soliq agentlarining) yuqori darajadagi tavakkalchilik toifasiga mansub soliq to'lovchiga (soliq agentiga) nisbatan o'tkaziladi.

Soliq organlari soliq auditi o'tkazilishi boshlanishidan kamida o'ttiz kalendar kun oldin soliq to'lovchiga soliq auditi o'tkazilishi to'g'risida xabarnoma yuboradi.

Xabarnomada soliq auditining boshlanish sanasi, tekshirilishi lozim bo'lgan masalalarning ro'yxati, zarur hujjatlarning dastlabki ro'yxati, shuningdek soliq auditini o'tkazish uchun zarur bo'lgan boshqa ma'lumotlar ko'rsatiladi.

Agar soliqlarni to'lashdan bo'yin tovlash belgilari mavjud bo'lsa, soliq organi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi bilan kelishgan holda soliq to'lovchini oldindan xabardor etmasdan soliq auditini boshlashga haqlidir.

Yirik soliq to'lovchilar toifasiga mansub bo'lgan soliq to'lovchilarning soliq auditi Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi tomonidan inspeksiya

boshlig'ining (inspeksiya boshlig'i o'rinbosarining) buyrug'i asosida amalga oshiriladi.

Soliq auditida ishtirok etish uchun boshqa soliq organlarining mansabdor shaxslari jalb etilishi mumkin.

Soliq organi rahbarining (rahbari o'rinbosarining) soliq auditini o'tkazish to'g'risidagi buyrug'ida tekshiriladigan soliq to'lovchining nomi va identifikatsiya raqami, tekshiruvchi shaxslarning familiyasi, ismi, otasining ismi hamda lavozimi, soliq auditini o'tkazish muddatlari va maqsadi ko'rsatiladi.

Soliq organi rahbarining (rahbari o'rinbosarining) soliq auditini o'tkazish to'g'risidagi buyrug'i bilan uni o'tkazish dasturi ham tasdiqlanadi.

Ushbu Kodeksning **143-moddasida** boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq auditini faqat ushbu Kodeksning **88-moddasida** belgilangan da'vo qilish muddati o'tmagan oxirgi soliq auditidan keyingi davrni qamrab olishi mumkin.

Soliq to'lovchi ixtiyoriy ravishda tugatilayotganda soliq auditini, soliq to'lovchining bevosita soliq auditini o'tkazilayotgan yildan oldingi uch yildan ko'p bo'lmagan faoliyatini qamrab olishi mumkin.

Soliq auditini o'tkazilayotgan davrda tekshirilayotgan davrning soliq hisobotiga soliq to'lovchi tomonidan o'zgartishlar va qo'shimchalar kiritilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliq auditini o'tkazish to'g'risidagi nizomni O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tasdiqlaydi.

141-modda. Soliq auditini o'tkazish muddati

Agar ushbu Kodeksning **142-moddasida** boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq auditini o'ttiz kundan ortiq davom etishi mumkin emas.

Soliq auditini o'tkazish muddati soliq to'lovchiga (soliq agentiga) soliq auditini tayinlash to'g'risidagi buyruq topshirilgan kunda boshlanadi.

142-modda. Soliq auditini o'tkazish muddatini uzaytirish

Agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq auditini o'tkazish muddati ikki oygacha, alohida hollarda esa — uch oygacha uzaytirilishi mumkin.

Soliq auditini o'tkazish muddatini uzaytirish asoslari va tartibini O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi belgilaydi.

Soliq organining rahbari (rahbar o'rinbosari) soliq auditi o'tkazilishini quyidagilar uchun ham uzaytirishga haqli:

- 1) ushbu Kodeksning 146-moddasi **birinchi qismiga** muvofiq hujjatlarni (axborotni) talab qilib olish;
- 2) chet el davlat organlaridan O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari doirasida axborot olish;
- 3) ekspertizalar o'tkazish;
- 4) chet tilida taqdim etilgan hujjatlarni tarjima qilish.

Soliq auditi muddatini ushbu moddaning uchinchi qismi **1-bandida** ko'rsatilgan asos bo'yicha uzaytirishga hujjatlar talab qilinayotgan har bir shaxs bo'yicha ko'pi bilan bir marta yo'l qo'yiladi.

Soliq auditi muddatini uzaytirish soliq tekshiruvini o'tkazayotgan soliq organi rahbarining (rahbari o'rinbosarining) tegishli buyrug'i bilan rasmiylashtiriladi.

Soliq auditining umumiy muddati olti oydan oshishi mumkin emas.

Soliq auditini o'tkazish muddati o'tkazilgan soliq auditini to'g'risida dalolatnoma tuzilgan (imzolangan) kunda tugaydi.

143-modda. Soliq auditini o'tkazishga doir cheklovlar

Soliq organlari soliq to'lovchining aynan bitta davr uchun aynan bir xil soliqlar bo'yicha bir martadan ortiq soliq auditini o'tkazishga haqli emas, bundan soliq auditini o'tkazish chog'ida soliq organiga ma'lum bo'lmagan yangi holatlar aniqlangan hollar mustasno. Yangi holatlar aniqlangan taqdirda soliq organi takroriy soliq auditini tayinlashga haqli.

144-modda. Mansabdor shaxslarning soliq to'lovchining hududiga kirishi

Bevosita soliq tekshiruvini o'tkazuvchi soliq organlari mansabdor shaxslarining tekshirilayotgan shaxsning hududiga yoki binosiga kirishi ushbu mansabdor shaxslar tomonidan xizmat guvohnomalari va soliq organi rahbarining (rahbari o'rinbosarining) ushbu shaxsning soliq tekshiruvini o'tkazish to'g'risidagi buyrug'i (qarori) taqdim etilgan taqdirda amalga oshiriladi.

Soliq organlarining bevosita soliq tekshiruvini o'tkazuvchi mansabdor shaxslari ko'rsatilgan ob'yektlar to'g'risidagi aniq ma'lumotlarning tekshirilayotgan shaxs tomonidan taqdim etilgan hujjatlarga asoslangan ma'lumotlarga muvofiqligini aniqlash maqsadida tekshirilayotgan shaxsning tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun foydalaniladigan hududlarini yoki binosini yoxud soliq solish ob'yektlarini ko'zdan kechirishni o'tkazishi mumkin.

Soliq organlarining soliq tekshiruvini o'tkazuvchi mansabdor shaxslariga mazkur hududlarga yoki binolarga (bundan turar-joy binolari mustasno) kirishiga to'sqinlik qilingan

taqdirda soliq organining mansabdor shaxsi o'zi va tekshirilayotgan shaxs tomonidan imzolanadigan dalolatnomani tuzadi. Bunday dalolatnoma asosida soliq organi tekshirilayotgan shaxs to'g'risida o'zida mavjud bo'lgan ma'lumotlar yoki xuddi shunday soliq to'lovchilar to'g'risidagi ma'lumotlar asosida to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasini mustaqil tarzda aniqlashga haqli. Tekshirilayotgan shaxs ko'rsatilgan dalolatnomani imzolashni rad etgan taqdirda mazkur dalolatnomaga tegishli qayd kiritiladi.

Soliq tekshiruvini o'tkazuvchi soliq organlari mansabdor shaxslarining turar-joy binolariga ularda yashovchi jismoniy shaxslarning xoxishiga qaramay yoki xoxishiga qarshi qonunda yoki sudning qarori asosida belgilangan hollardan boshqacha tarzda kirishiga yo'l qo'yilmaydi.

145-modda. Hududni va binolarni ko'zdan kechirish

Soliq organining soliq tekshiruvini o'tkazuvchi mansabdor shaxslari tekshiruvning to'liqligi uchun ahamiyatga ega bo'lgan holatlarni aniqlashtirish maqsadida tekshirilayotgan shaxsning hududlari va binolarini, shuningdek hujjatlar va buyumlarni ko'zdan kechirishni amalga oshirishga haqli.

Agar hujjatlar va buyumlar soliq organining mansabdor shaxsi tomonidan soliq nazoratini amalga oshirish yuzasidan ilgari bajarilgan harakatlar natijasida yoki ushbu buyumlar egasi ularni ko'zdan kechirishni amalga oshirishga rozi bo'lgan taqdirda olingan bo'lsa, ushbu moddaning **birinchi qismida** nazarda tutilmagan hollarda hujjatlar va buyumlarni ko'zdan kechirishga yo'l qo'yiladi.

Ko'zdan kechirish xolislar ishtirokida o'tkaziladi.

Ko‘zdan kechirish o‘tkazilayotganda tekshirilayotgan shaxs yoki uning vakili, shuningdek mutaxassislar ishtirok etishga haqlidir.

Zarur bo‘lgan hollarda, ko‘zdan kechirish chog‘ida fotosuratga olish va videoyozuvga tushirish amalga oshiriladi, hujjatlardan ko‘chirma nusxalar olinadi yoki ko‘zdan kechirish bilan bog‘liq boshqa harakatlar bajariladi.

Ko‘zdan kechirish o‘tkazilganligi to‘g‘risida bayonnoma tuziladi.

146-modda. Soliq tekshiruvini o‘tkazishda hujjatlarni talab qilib olish

Soliq organining soliq tekshiruvini o‘tkazayotgan mansabdor shaxsi tekshirilayotgan shaxsdan tekshiruv uchun zarur bo‘lgan hujjatlarni talab qilib olishga haqli.

Hujjatlar taqdim etish to‘g‘risidagi talabnoma tekshirilayotgan shaxsga (uning qonuniy yoki vakolatli vakiliga) shaxsan imzo qo‘ydirgan holda topshiriladi. Agar hujjatlarni taqdim etish to‘g‘risidagi talabnomani mazkur usulda topshirish imkoni bo‘lmasa, u ushbu Kodeks 19-moddasining **ikkinchi qismida** belgilangan tartibda yuboriladi.

Talab qilib olinadigan hujjatlar soliq organiga shaxsan yoki vakil orqali taqdim etilishi, pochta orqali buyurtma xat bilan yuborilishi yoxud telekommunikasiya aloqa tarmoqlari yoki soliq to‘lovchining shaxsiy kabineti orqali elektron shaklda topshirilishi mumkin.

Hujjatlarni qog‘ozda taqdim etish tekshirilayotgan shaxs tomonidan tasdiqlangan ko‘chirma nusxalar shaklida amalga oshiriladi. Agar qonun hujjatlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo‘lsa, soliq organiga (mansabdor shaxsga) taqdim

etiladigan hujjatlarning ko'chirma nusxalarini notarial tarzda tasdiqlashni talab qilishga yo'l qo'yilmaydi.

Hisobga olish hujjatlari elektron shaklda tuzilgan taqdirda soliq to'lovchi (soliq agenti) soliq tekshiruvi chog'ida soliq organlari mansabdor shaxslarining talabiga ko'ra bunday hujjatlarning qog'ozdagi ko'chirma nusxalarini taqdim etishi shart, bundan elektron hisobvaraqa-fakturalarning axborot tizimida ro'yxatga olingan hisobvaraqa-fakturalar mustasno.

Zarur bo'lgan taqdirda soliq organi hujjatlarning asl nusxalari bilan tanishishga haqli.

Soliq tekshiruvi davomida talab qilib olingan hujjatlar tegishli talabnoma olingan kundan e'tiboran besh kun ichida taqdim etiladi. Agar tekshirilayotgan shaxs talab qilinayotgan hujjatlarni belgilangan muddat ichida taqdim etish imkoniga ega bo'lmasa, u tekshiruvchi mansabdor shaxslarni bu haqda yozma ravishda xabardor qiladi.

Soliq to'lovchi talab qilinadigan hujjatlarni ko'rsatilgan muddatlarda taqdim etishning imkoni yo'qligi to'g'risidagi, talab qilib olinayotgan hujjatlarni taqdim etish imkoni bo'lmagan sabablar ko'rsatilgan yozma shakldagi xabarnomani hujjatlar taqdim etish haqidagi talabnoma olingan kundan keyingi kun davomida yuborishi kerak. Xabarnomada soliq to'lovchi talab qilingan hujjatlarni taqdim eta olishi mumkin bo'lgan muddatlar ko'rsatilishi lozim.

Soliq organining rahbari (rahbar o'rinbosari) soliq to'lovchidan xabarnomani olgan kundan e'tiboran ikki kun ichida ushbu xabarnoma asosida hujjatlarni taqdim etish muddatlarini uzaytirish yoki muddatlarni uzaytirishni rad etishga haqli bo'lib, bu haqda alohida qaror chiqaradi.

Tekshirilayotgan shaxsning talab qilinayotgan hujjatlarni taqdim etishni rad etganligi soliq organining mansabdor shaxsi

tomonidan tuziladigan bayonnomada qayd etiladi. Bayonnoma soliq organining mansabdor shaxsi va tekshirilayotgan shaxs tomonidan imzolanadi. Tekshirilayotgan shaxs bayonnomani imzolashni rad etgan taqdirda bu haqda tegishli qayd kiritiladi. Ko'rsatilgan hujjatlarni taqdim etish soliq to'lovchi tomonidan rad etilganligi yoki belgilangan muddatlarda taqdim etilmaganligi ushbu hujjatlarni ushbu Kodeksning **148-moddasida** nazarda tutilgan tartibda olib qo'yish uchun asos bo'ladi.

Soliq tekshiruvi va soliq nazoratining boshqa tadbirlari jarayonida soliq organlari tekshirilayotgan shaxsning kameral yoki sayyor soliq tekshiruvlari o'tkazilganda soliq organlariga ilgari taqdim etilgan hujjatlarni, shuningdek soliq monitoringini o'tkazish jarayonida tasdiqlangan ko'chirma nusxalar shaklida taqdim etilgan hujjatlarni tekshirilayotgan shaxsdan talab qilib olishga haqli emas. Agar hujjatlar ilgari soliq organiga asl nusxalar tarzida taqdim etilib, keyinchalik tekshirilayotgan shaxsga qaytarilgan bo'lsa, shuningdek soliq organiga taqdim etilib, bartaraf etib bo'lmaydigan kuch holatlari oqibatida yo'qotilgan taqdirda, hujjatlar tekshirilayotgan shaxsdan qayta talab qilib olinishi mumkin.

147-modda. Uchinchi shaxslardan hujjatlarni (axborotni) talab qilib olish

Soliq organining soliq tekshiruvini o'tkazayotgan mansabdor shaxsi tekshirilayotgan soliq to'lovchining faoliyatiga taalluqli hujjatlarga (axborotga) ega bo'lgan kontragentdan yoki boshqa shaxslardan ushbu hujjatlarni (axborotni) talab qilib olishga haqli.

Tekshirilayotgan soliq to'lovchining (soliq agentining) faoliyatiga taalluqli hujjatlarni (axborotni) talab qilib olish soliq

organi rahbarining (rahbari o‘rinbosarining) soliq nazoratining qo‘shimcha tadbirlarini tayinlash to‘g‘risidagi qarori asosida soliq tekshiruv materiallarini ko‘rib chiqish chog‘ida ham amalga oshirilishi mumkin.

Soliq tekshiruvlarini yoki soliq nazoratining boshqa tadbirlarini amalga oshiruvchi soliq organi tekshirilayotgan soliq to‘lovchining faoliyatiga taalluqli hujjatlarni (axborotni) talab qilib olish to‘g‘risidagi topshiriqnomani mazkur hujjatlar (axborot) talab qilib olinishi kerak bo‘lgan shaxsning hisobda turgan joyidagi soliq organiga yuboradi. Bunda topshiriqnomada soliq nazoratining qaysi tadbirini o‘tkazish chog‘ida hujjatlar (axborot) taqdim etish zarurati yuzaga kelganligi ko‘rsatiladi, muayyan bitimga taalluqli axborot talab qilib olinayotganda esa ushbu bitimni identifikasiyalash imkonini beruvchi ma’lumotlar ko‘rsatiladi.

Topshiriqnoma olingan kundan e’tiboran uch kun ichida hujjatlar (axborot) qaysi shaxsdan talab qilib olinayotgan bo‘lsa, o‘sha shaxsning hisobda turgan joyidagi soliq organi ushbu shaxsga hujjatlarni (axborotni) taqdim etish to‘g‘risida talabnoma yuboradi.

Talabnomaga hujjatlarni (axborotni) talab qilib olish to‘g‘risidagi topshiriqnomaning ko‘chirma nusxasi ilova qilinadi.

Hujjatlarni (axborotni) taqdim etish to‘g‘risidagi talabnomani olgan shaxs talabnoma olingan kundan e’tiboran besh kun ichida uni bajaradi yoki talab qilib olinayotgan hujjatlarga (axborotga) ega emasligini o‘sha muddatda xabar qiladi. Agar talab etiladigan hujjatlarni (axborotni) mazkur muddatda taqdim etish imkoni bo‘lmasa, soliq organi hujjatlar qaysi shaxsdan talab qilib olingan bo‘lsa o‘sha shaxsning iltimosnomasiga ko‘ra ushbu hujjatlarni (axborotni) taqdim etish muddatini uzaytirishga haqli.

Talab etiladigan hujjatlar ushbu Kodeks 146-moddasining **uchinchi — beshinchi** va **o‘n birinchi qismlarida** nazarda tutilgan qoidalar hisobga olingan holda taqdim etiladi.

Hujjatlarni (axborotni) talab qilib olishning ushbu moddada nazarda tutilgan tartibi soliq to‘lovchilar konsolidasiyalashgan guruhining ishtirokchilariga taalluqli hujjatlarni (axborotni) talab qilib olishda ham qo‘llaniladi.

Hujjatlarni (axborotni) talab qilib olishning ushbu moddada nazarda tutilgan tartibi soliq agentlariga tegishli bo‘lgan hujjatlar va axborotni talab qilib olishda ham qo‘llaniladi.

Hujjatlarni (axborotni) taqdim etish to‘g‘risidagi talabnomani olgan shaxs ushbu moddaning qoidalariga muvofiq bo‘lmagan talabnoma bo‘yicha hujjatlarni (axborotni) taqdim etishni rad etishga haqli.

148-modda. Hujjatlar va buyumlarni olib qo‘yish

Hujjatlar va buyumlarni olib qo‘yish soliq organining soliq tekshiruvini o‘tkazayotgan mansabdor shaxsining asoslantirilgan qarori asosida amalga oshiriladi.

Hujjatlar va buyumlarni tungi paytda olib qo‘yishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Hujjatlar va buyumlarni olib qo‘yish xolislar hamda hujjatlari va buyumlarini olib qo‘yish amalga oshirilayotgan shaxslar ishtirokida o‘tkaziladi. Zarur bo‘lgan hollarda, olib qo‘yishni amalga oshirishda ishtirok etish uchun mutaxassis taklif etiladi.

Olib qo‘yish boshlanguniga qadar soliq organining mansabdor shaxsi olib qo‘yishni amalga oshirish to‘g‘risidagi qarorni taqdim etadi hamda hozir bo‘lgan shaxslarga ularning huquq va majburiyatlarini tushuntiradi.

Soliq organining mansabdor shaxsi hujjatlar va buyumlarini olib qo'yish amalga oshirilayotgan shaxsga ularni o'z ixtiyori bilan topshirishni taklif etadi, taklif rad etilgan taqdirda esa olib qo'yishni majburiy tarzda amalga oshiradi.

O'ziga nisbatan olib qo'yish amalga oshirilayotgan shaxs olib qo'yilishi lozim bo'lgan hujjatlar va buyumlar saqlanishi mumkin bo'lgan binolarni yoki boshqa joylarni ochishdan bosh tortganda, soliq organining mansabdor shaxsi tambalarga, eshiklarga va boshqa buyumlarga zarurat sababli yuzaga kelmagan shikast yetkazishdan qochib olib qo'yishni mustaqil tarzda bajarishga haqli.

Soliq tekshiruvi predmetiga aloqasi bo'lmagan hujjatlar va buyumlar olib qo'yilmaydi.

Hujjatlar va buyumlarni olib qo'yishni amalga oshirish to'g'risida ushbu Kodeksning [154-moddasida](#) hamda mazkur moddada nazarda tutilgan talablarga rioya etgan holda bayonnoma tuziladi.

Olib qo'yilgan hujjatlar va buyumlar olib qo'yish bayonnomasida yoki unga ilova qilinadigan ro'yxatlarda aniq nomi, soni, o'ziga xos xususiyatlari va imkon qadar buyumlarning qiymati ko'rsatilgan holda sanab o'tiladi hamda ro'yxatga olinadi.

Agar soliq nazorati tadbirlarini o'tkazish uchun tekshirilayotgan shaxs hujjatlarining ko'chirma nusxalari yetarli bo'lmasa hamda soliq organlarida hujjatlarning asl nusxalari yo'q qilinishi, yashirilishi, o'zgartirilishi yoki almashtirib qo'yilishi mumkinligi to'g'risida taxmin qilish uchun yetarlicha asoslar mavjud bo'lsa, soliq organining mansabdor shaxsi hujjatlarning aslini ushbu moddada nazarda tutilgan tartibda olib qo'yishga haqli. Bunday hujjatlar olib qo'yilayotganda ulardan soliq organining mansabdor shaxsi tomonidan tasdiqlanadigan

ko'chirma nusxalar olinadi va hujjatlar olib qo'yilayotgan shaxsga topshiriladi.

Hujjatlarni olib qo'yish bilan bir vaqtning o'zida ko'chirma nusxalarni tayyorlash yoki topshirish imkoni bo'lmagan taqdirda, soliq organi ko'chirma nusxalarni hujjatlari olib qo'yilgan shaxsga hujjatlar olib qo'yilganidan keyin besh kun ichida topshiradi.

Barcha olib qo'yiladigan hujjatlar va buyumlar xolislarga hamda olib qo'yishda ishtirok etuvchi boshqa shaxslarga ko'rsatiladi va zarur bo'lgan taqdirda olib qo'yilgan joyda o'raladi.

Olib qo'yilgan hujjatlar raqamlanishi, tikilishi va olib qo'yilayotgan shaxsning muhri yoki imzosi bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak. Ushbu shaxs olib qo'yilayotgan hujjatlarni muhr yoki imzo bilan tasdiqlashdan bosh tortgan taqdirda, olib qo'yish to'g'risidagi bayonnomaga bu haqda maxsus belgi qo'yiladi.

Hujjatlar va buyumlarni olib qo'yish to'g'risidagi bayonnomaning ko'chirma nusxasi ular qaysi shaxsdan olib qo'yilgan bo'lsa, o'sha shaxsga imzo qo'ydirib topshiriladi yoki yuboriladi.

149-modda. Guvohning ishtiroki

Soliq nazoratini amalga oshirish uchun ahamiyatga ega biror-bir holatlar o'ziga ma'lum bo'lgan har qanday voyaga yetgan jismoniy shaxs ko'rsatmalar berish uchun guvoh sifatida chaqirilishi mumkin.

Guvohning ko'rsatmalari bayonnomaga kiritiladi.

Guvoh sifatida quyidagi shaxslar jalb etilishi mumkin emas:

o'zining jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari sababli soliq nazoratini amalga oshirish uchun ahamiyatga ega bo'lgan holatlarni to'g'ri idrok etishga qodir bo'lmagan shaxslar;

o'z kasbiy majburiyatlarini bajarishi munosabati bilan soliq nazoratini o'tkazish uchun zarur bo'lgan va ushbu shaxslarning kasbiy siriga taalluqli bo'lgan axborotni olgan shaxslar. Chunonchi, bunday shaxslar jumlasiga — advokat, auditor, soliq maslahatchisi kiradi.

Guvohning ko'rsatmalari, agar u kasalligi, keksaligi, nogironligi tufayli soliq organiga kela olmasa, u turgan joyda olinishi mumkin.

Ko'rsatmalar olishdan avval soliq organining mansabdor shaxsi guvohni ko'rsatmalar berishni rad etganlik yoki bundan bosh tortganlik yoxud bila turib yolg'on ko'rsatmalar berganlik uchun javobgarlik to'g'risida ogohlantiradi, bu haqda bayonnomaga guvohning imzosi bilan tasdiqlanadigan belgi kiritiladi.

Soliq organiga guvoh sifatida chaqirilgan xodimlar uchun soliq organiga kelganligi sababli ishda bo'lmagan vaqt uchun asosiy ish joyidagi oylik ish haqi saqlanib qoladi.

150-modda. Ekspertiza

Zarur bo'lgan hollarda, soliq nazoratini amalga oshirishga doir aniq harakatlarni o'tkazishda ishtirok etish uchun ekspert jalb etilishi mumkin.

Shaxsni ekspert sifatida jalb etish soliq organi va ekspert o'rtasidagi shartnoma asosida amalga oshiriladi.

Agar yuzaga keladigan masalalarni tushuntirish uchun ilmfan, san'at, texnika yoki hunarmandchilik sohasidagi maxsus bilimlar talab etilsa, ekspertiza tayinlanadi. Soliq organining

solliq nazoratini amalga oshiruvchi mansabdor shaxsida bunday bilimlarga egaligi ekspertiza tayinlash zaruratidan ozod etmaydi.

Ekspert oldida qo'yilgan masalalar va uning xulosasi ekspertning maxsus bilimlari doirasidan chiqishi mumkin emas.

Ekspertiza tayinlash to'g'risidagi qarorni solliq tekshiruvini o'tkazayotgan mansabdor shaxsning iltimosnomasi asosida solliq organining rahbari (rahbar o'rinbosari) qabul qiladi.

Qarorda ekspertizani tayinlash uchun asoslar, ekspertiza o'tkazishi kerak bo'lgan tashkilotning nomi yoki ekspertning familiyasi, ismi, otasining ismi, ekspertning oldiga qo'yiladigan masalalar va uning ixtiyoriga beriladigan materiallar ko'rsatiladi. Ekspert ekspertiza predmetiga taalluqli tekshiruv materiallari bilan tanishishga, o'ziga qo'shimcha materiallar taqdim etilishi to'g'risida iltimosnomalar berishga haqli.

Ekspert xulosani o'z nomidan yozma shaklda beradi. Ekspert xulosasida o'zi o'tkazgan tekshirishlar, ular asosida qilingan xulosalar hamda qo'yilgan masalalarga asoslantirilgan javoblar bayon etiladi.

Agar ekspertga berilgan materiallar yetarli bo'lmasa yoki u ekspertiza o'tkazish uchun zarur bilimlarga ega bo'lmasa, ekspert xulosa berishni rad etishi mumkin.

Solliq tekshiruvini o'tkazayotgan solliq organining mansabdor shaxsi tekshirilayotgan shaxsni ekspertiza tayinlanganligi to'g'risidagi qaror bilan tanishtirishi va uning ushbu moddaning o'ninchi qismida nazarda tutilgan huquqlarini tushuntirishi shart bo'lib, bu haqda bayonnoma tuziladi.

Ekspertiza tayinlash va o'tkazish jarayonida tekshirilayotgan shaxs:

1) ekspertni rad etish;

2) ekspertni o‘zi ko‘rsatgan shaxslar orasidan tayinlash to‘g‘risida iltimos qilish;

3) qo‘shimcha savollarni taqdim etib, ular yuzasidan ekspert xulosasini olish;

4) soliq organi mansabdor shaxsining ruxsati bilan ekspertiza o‘tkazishda ishtirok etish va ekspertga tushuntirishlar berish;

5) ekspertning xulosasi bilan tanishish;

6) ekspertning xulosasi yuzasidan asoslantirilgan fikr taqdim etish huquqiga ega.

151-modda. Mutaxassisni jalb etish

Zarur bo‘lgan hollarda, soliq nazoratini amalga oshirishga doir harakatlarda ishtirok etish uchun soliq organi tomonidan maxsus bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lgan hamda ishning natijasidan manfaatdor bo‘lmagan mutaxassis jalb etilishi mumkin.

Shaxsning mutaxassis sifatida jalb qilinishi soliq organi va mutaxassis o‘rtasidagi shartnoma asosida amalga oshiriladi.

Shaxsning mutaxassis sifatida ishtirok etishi uning guvoh sifatida aynan shu holatlar yuzasidan so‘roq qilinishi imkoniyatini istisno etmaydi.

152-modda. Tarjimonning ishtiroki

Zarur bo‘lgan hollarda, soliq nazoratini amalga oshirishga doir harakatlarda ishtirok etish uchun tarjimon jalb etilishi mumkin.

Ishning natijasidan manfaatdor bo‘lmagan, tarjima qilish uchun zarur darajada til biladigan yoki kar yoxud soqov jismoniy

shaxsning imo-ishoralarini tushunadigan shaxs tarjimonlik qilishi mumkin.

Shaxsning tarjimon sifatida jalb qilinishi soliq organi va tarjimon o'rtasidagi shartnoma asosida amalga oshiriladi.

Tarjimon soliq organi mansabdor shaxsining chaqiruviga binoan kelishi va o'ziga topshirilgan tarjimani aniq bajarishi shart.

153-modda. Xolislarning ishtiroki

Ushbu Kodeksda nazarda tutilgan hollarda soliq nazoratini amalga oshirishga doir harakatlarda ishtirok etish uchun xolislar jalb etiladi.

Xolislar kamida ikki nafar kishi miqdorida jalb etiladi.

Ishning natijasidan manfaatdor bo'lmagan har qanday voyaga yetgan jismoniy shaxslar xolislar sifatida jalb etilishi mumkin.

Soliq organlari mansabdor shaxslarining xolislar sifatida ishtirok etishiga yo'l qo'yilmaydi.

Xolislar o'z ishtirokida amalga oshirilgan harakatlar fakti, mazmuni va natijalarini bayonnomada tasdiqlashi shart. Ular amalga oshirilgan harakatlar yuzasidan bayonnomaga kiritilishi lozim bo'lgan fikr-mulohazalar bildirishga haqli. Zarur bo'lgan taqdirda, xolislar ko'rsatilgan holatlar yuzasidan so'roq qilinishi mumkin.

154-modda. Soliq nazorati doirasida harakatlarni amalga oshirish chog'idagi bayonnomaga qo'yiladigan umumiy talablar

Soliq nazorati harakatlarini o'tkazish chog'ida bayonnoma tuziladi. Bayonnomada quyidagilar ko'rsatiladi:

- 1) tekshirish o'tkazishning asoslari, turi va davri;
- 2) amalga oshiriladigan aniq harakatning joyi va sanasi;
- 3) harakatning boshlanish va tugash vaqti;
- 4) bayonnomani tuzgan shaxsning lavozimi, familiyasi, ismi, otasining ismi;
- 5) harakatda ishtirok etgan yoki uni o'tkazishda hozir bo'lgan har bir shaxsning familiyasi, ismi, otasining ismi, zarur bo'lgan hollarda esa — uning manzili;
- 6) harakatning mazmuni, uni amalga oshirish ketma-ketligi;
- 7) harakatni bajarish chog'ida aniqlangan, ish uchun ahamiyatga ega bo'lgan faktlar va holatlar.

Bayonnoma harakatlarni amalga oshirishda ishtirok etgan yoki uni o'tkazishda hozir bo'lgan barcha shaxslar tomonidan o'qib chiqiladi. Mazkur shaxslar bayonnomaga kiritilishi yoki materiallarga qo'shib qo'yilishi lozim bo'lgan fikr-mulohazalarini bildirishga haqli.

Bayonnoma soliq organining uni tuzgan mansabdor shaxsi, shuningdek harakatni amalga oshirishda ishtirok etgan yoki uni o'tkazishda hozir bo'lgan barcha shaxslar tomonidan imzolanadi.

Bayonnomaga fotosuratlar, videoyozuvlar va harakatni amalga oshirish chog'ida bajarilgan boshqa materiallar ilova qilinadi.

155-modda. Soliq tekshiruvini o'tkazish chog'ida g'ayriqonuniy harakatlar orqali zarar yetkazilishiga yo'l qo'ymaslik

Soliq tekshiruvini o'tkazish chog'ida tekshirilayotgan shaxslarga yoki ularning egaligida, foydalanishida yoxud

tasarrufida bo'lgan mol-mulkka g'ayriqonuniy harakatlar orqali zarar yetkazilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliq tekshiruvini o'tkazish chog'ida soliq organlarining g'ayriqonuniy qarorlari yoki ular mansabdor shaxslarining harakatlari orqali yetkazilgan zararining o'zni to'liq hajmda qoplanishi lozim.

Soliq organlarining g'ayriqonuniy qarorlari orqali tekshirilayotgan shaxslarga yetkazilgan zarar uchun ularning mansabdor shaxslari qonunda nazarda tutilgan tartibda javobgar bo'ladi.

Soliq organlari mansabdor shaxslarining qonuniy harakatlari orqali tekshirilayotgan shaxslarga yoki ularning vakillariga yetkazilgan zararining o'zni qoplanmaydi, bundan qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar mustasno.